

Dubravka Hrabar,
ISTANBULSKA KONVENCIJA I ZAMKE RODNE PERSPEKTIVE,
Zagreb, 2018., 100 str., ISBN 978-953-48069-0-6
UDK: 343.6-055.2(048.1)

Monografija autorice prof. dr. sc. Dubravke Hrabar, redovite profesorice obiteljskog prava u trajnome zvanju i predstojnice Katedre za obiteljsko pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, iznimno je vrijedan i važan znanstveni i stručni doprinos razumijevanju dosega i važnosti jednog međunarodnopravnog akta koji je zaokupio osobitu pozornost i zanimanje svekolike javnosti. Naime, u monografiji autorica kritički analizira *Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, skraćeno nazivanu Istanbulska konvencija, posebno s aspekta rodnog pristupa problemu nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koji je zapravo zasjenio samu srž i smisao ovoga međunarodnog ugovora.

Knjiga, uz predgovor, sadržava šest poglavlja – *Uvod; Medijski pristup Istanbulskoj konvenciji i pravna argumentacija; Rod, rodna jednakost, rodna ideologija u Istanbulskoj konvenciji; Donošenje Istanbulske konvencije; Istanbulska konvencija i vladavina prava; Završna misao*, a na kraju sažetak na engleskom jeziku, iscrpnu bibliografiju te, kao dodatak, tekst razmatrane Konvencije i bilješku o autorici.

U predgovoru autorica objašnjava pobude za pisanje knjige te ciljeve koje je njome željela postići. Tako na svojevrsan način upoznaje čitatelja sa sadržajnim konceptom djela koji obuhvaća pravnu analizu Konvencije s ciljem utvrđivanja u kolikoj mjeri se njome osigurava sprječavanje nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja te donosi li njezina ratifikacija neke novine u postojeći hrvatski pravni sustav. Uz to, koncept uključuje istraživanje odnosa ovoga međunarodnoga ugovora naspram rodne ideologije za koju autorica drži da je sadržana u Konvenciji te da zamagljuje osnovni i nadasve plemenit cilj borbe protiv nasilja koji je ta Konvencija trebala imati.

Ratifikacija Istanbulske konvencije izazvala je golemo zanimanje javnosti te intenzivnu borbu zagovornika i protivnika njezine ratifikacije. Autorica to ističe u uvodnom poglavlju najavljujući mnoštvo “zamki i nelogičnosti” prepoznatih u tekstu Konvencije i službenom Pojašnjavajućem izvješću kao što

su: “naglašavanje rodno utemeljenog nasilja, jačanje uloge civilnih udruga u implementaciji Konvencije, viševrsna i slojevita odgovornost države za slučajeve nasilja, širenje rodne ideologije u sve pore društva, svojevrsni gubitak nacionalne suverenosti kroz tijelo koje nadgleda provedbu Konvencije, te na kraju sustav neobičnih rezervi koje Konvencija dopušta, isključujući time slobodu država da se uzdrže od nekih konvencijskih ideja, osobito definicije i primjene roda kao (ne)diskriminatorne okolnosti” (str. 1). Zaključak je autorice potkrijepljen snažnim argumentima da je rodna ideologija ugrađena u srž ove Konvencije, ali i kako Konvencija, među ostalim mnoštvom pitanja, otvara i pitanje dosega suvereniteta države.

U sljedećem poglavlju nazvanom *Medijski pristup Istanbulskoj konvenciji i pravna argumentacija* autorica se osvrće na rasprave i komentare u vezi s Konvencijom koji su prikazani u medijima te na uključenost udruga odnosno građanskih inicijativa koje su aktivno djelovale protiv ratifikacije ili za ratifikaciju Konvencije, navodeći kako je u javnome prostoru izostala pravna analiza odredaba Konvencije, njihova dosega i važnosti, osobito s aspekta glavnog prigovora – rodne ideologije, kao i valjana pravna argumentacija iznesenih stajališta. Ističući važnost pravne prosudbe Konvencije i značenje valjane pravne argumentacije autorica navodi polazne hipoteze namjeravane analize, a to su: “da rod kao novina predstavlja *superfluum* za zaštitu žena i obitelji od nasilja” te “da rod ne bi smio biti kriterij za stjecanje (ili eventualno gubitak) različitih prava, odnosno bolji ili lošiji položaj u društvu, te da njegovo uvođenje u pravni sustav može imati dalekosežne posljedice na jednakost građana pred zakonom.” (str. 5).

U sljedećem poglavlju pod nazivom *Rod, rodna jednakost, rodna ideologija u Istanbulskoj konvenciji* autorica iznosi razmišljanja o rodu i njegovu utjecaju na pravo polazeći od konvencijske definicije roda (čl. 3.), rodnoj teoriji i rodnoj ideologiji. Pri tome sagledava prisutnost i dosege rodne ideologije dajući biološki, religijski i ponajviše pravni pogled na rodnu jednakost. Osobito vrijednim smatramo upućivanje na rezultate biomedicinskih istraživanja o razlikama između žena i muškaraca, koja su po prirodi stvari egzaktna i nisu uvjetovana ni kulturološki ni vremenski. Drugi dio poglavlja donosi zanimljiv i važan osvrt na religijski (kršćanski) aspekt roda, kao i na kršćanske korijene Europe i, što smatramo osobito vrijednim, na kršćanske ideje osnivača Europske unije. Zatim slijedi analiza pravnog elementa roda u svjetlu braka i obitelji, pri čemu autorica naglašava da je brak kao institucija žene i muškarca inkompatibilan rodnoj ideologiji te da je nametanje roda i rodne jednakosti zapravo napad na *nucleus* obitelji. Autorica tako ističe: “Suvremenici smo civilizacijske prekretnice koja se demagoški služi ljudskim pravima i slobodama u ime zaokreta prema neodređenome, prema *neutrum*-u i napuštanja binarnog sustava utemeljenoga

na muškom i ženskom spolu, prijezira prema naravnome, glorificiranja sebstva, netolerancije u ime navodne tolerancije, govora mržnje u ime slobode govora, ekskomunikacije, osude, progonstva neistomislećih.” (str. 22).

U poglavlju o donošenju Istanbulske konvencije autorica uvodno iznosi podatke o broju potpisa i ratifikacija Konvencije od strane država članica Vijeća Europe te kronologiju njezina donošenja. U osvrtu na Pojašnjavajuće izvješće koje predstavlja obrazloženje teksta Konvencije autorica iznosi dvojbe i pitanja koja otvara sadržaj izvješća, poglavito vezano uz uvodni navod o rodno uvjetovanom nasilju kao jednom od najtežih oblika kršenja ljudskih prava. U drugome dijelu poglavlja slijedi analiza sadržaja Preambule, gdje kritički i argumentirano analizira značenje navoda o prepoznavanju strukturalne naravi nasilja nad ženama kao rodno utemeljenog nasilja, iznoseći zaključak da “rod ne utječe na nasilje” (str. 27), a zatim slijedi i analiza značenja pojedinih odredaba Konvencije. Tako, primjerice, u odredbi o jednom od ciljeva Konvencije (čl. 1. st. 1. t. e) autorica prepoznaje opasnost da će se nevladine organizacije “baviti fenomenom nasilja nad ženama, a država će odgovarati za propuste i nečinjenje (kako navode kasnije odredbe Konvencije)” (str. 29) te da, budući da je riječ o teškim kršenjima ljudskih prava, “prevencija, suzbijanje i oporavak od nasilja (nad ženama i u obitelji) mora biti ponajprije u nadležnosti države” (str. 28). I dalje u tekstu autorica oštro kritizira ulogu koju Konvencija pridaje organizacijama civilnog društva nametanjem “paralelnog sustava” (str. 35) dok odgovornost leži na državi koja se istovremeno obvezuje na njihovo financiranje koje bi ipak trebalo biti stvar nacionalne politike svake države. Osvrćući se na konvencijsku definiciju roda preuzetu iz “literature koja se bavi rodnom ideologijom” (str. 31) i rodno utemeljenog nasilja nad ženama, autorica kritički iznosi moguću opasnost od diskriminacije po novoj – rodnoj osnovi – koja otvara vrata nejednakosti pred zakonom. Nadalje, analizirajući daljnje odredbe o obvezama država “u izradi mjera u implementaciji Konvencije” i “pri evaluaciji njihovog učinka” (str. 34), autorica ističe da se stječe dojam kako je nasilje nad ženama i obitelji tvorcima Konvencije poslužilo kao sredstvo za ostvarenje stvarnog cilja odnosno ideje širenja rodne ideologije u nacionalnim sustavima država stranaka Konvencije – “nacionalno mora biti rodno obojeno” (str. 35).

Autorica iznosi snažnu i argumentiranu kritiku odredbe čl. 14. Konvencije o obvezama države u području obrazovanja, osobito u vezi s uključivanjem u redoviti nastavni plan i program, ali i šire, u “neformalnim obrazovnim okruženjima, tako i u sportskim te kulturnim okruženjima i okruženjima za slobodno vrijeme te u medijima” nastavnih materijala o pitanjima kao što su “nestereotipne rodne uloge” te “rodno utemeljeno nasilje nad ženama”. Pri tome se autorica poziva na niz međunarodnih ugovora s kojima je navedena

odredba u izravnoj suprotnosti te postavlja logično pitanje želi li se na taj način “nametnuti rodni pristup u obrazovnim institucijama kroz nastavne planove i programe” (str. 38) i time obezvrijediti prava roditelja u odgoju i obrazovanju djeteta, zajamčena drugim međunarodnim ugovorima. U nastavku, polazeći od odredbi Konvencije o svrsi (čl. 1.) i području primjene (čl. 2.), a u vezi s odredbom o odnosu Konvencije prema drugim međunarodnim instrumentima (čl. 71.), autorica zagovara izostavljanje rodne perspektive u provedbi svih mjera i sadržaja navedenih u čl. 14. Konvencije.

U nastavku su prikazana i analizirana daljnja poglavlja Konvencije te su, među ostalim, kritizirane široke ovlasti GREVIO-a, posebnog tijela koje neposredno prati provedbu Konvencije u državama strankama, ne samo glede nadzora u području zaštite od nasilja, već i “provođenja rodne ideologije” (str. 43) te je dan osvrt na mogućnost izjavljivanja rezervi na pojedine odredbe Konvencije i na dopustivost i pravni učinak tzv. interpretativnih izjava.

U sljedećem poglavlju nazvanom *Istanbulska konvencija i vladavina prava* autorica analizira konvencijsku definiciju roda s aspekta vladavine prava te propituje ustavnost Istanbulske konvencije u cjelini i s time u vezi i ovlasti Ustavnog suda Republike Hrvatske.

Posljednje poglavlje ili *Završna misao* donosi sažeto prikazane ključne pravne razloge protiv ratifikacije Istanbulske konvencije, koji se kriju iza plemenitog i nesporno hvalevrijednog cilja koji se iščitava iz naziva same Konvencije – borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Tako se navode: nemogućnost izjavljivanja rezervi na odredbe koje nameću ili promiču rodni aspekt; propuštanje jasnijeg isticanja zaštite od nasilja nad starijim osobama i članovima obitelji; propuštanje da se u okviru sveobuhvatne zaštite žena od nasilja izrijeком obuhvati navođenje, uz odrasle žene i djevojčice, i djevojke; izostanak navođenja jasnih razloga pozitivne diskriminacije u slučaju rodno utemeljenog nasilja nad ženama; pretjerano proširivanje utjecaja i intervencija nevladinih organizacija i udruga civilnog društva uz nametanje odgovornosti države za nečinjenje i propuste kao i za financiranje rada navedenih udruga; nametanje rodne ideologije u obrazovni sustav, što predstavlja kršenje nekoliko međunarodnih ugovora. Zaključak je autorice da odredbe Konvencije koje su prihvatljive s aspekta zaštite žena od nasilja već postoje u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu, a poboljšanja i bolja provedba uvijek su mogući i poželjni. Autorica nadalje zaključuje kako bi Istanbulska konvencija bila “sjajno rješenje na razini međunarodne suradnje i njezine implementacije na nacionalna zakonodavstva” (str. 56) da nije prožeta jednom novom ideologijom, neprihvatljivom velikom dijelu stanovništva, čime se stvara dojam kako je Konvencija zapravo pod krinkom zaštite žena od nasilja poslužila grubom nametanju i provedbi rodne perspektive u mnoga europska zakonodavstva.

Monografiju prof. dr. sc. Dubravke Hrabar obilježava analitički pristup, sustavnost u razradi pitanja koja otvara Konvencija, logično promišljanje, sveobuhvatnost kojom nastoji zaokružiti dubinsku pravničku analizu teksta Konvencije, dajući čitatelju širok i pregledan prikaz problema koji se vezuju uz ratifikaciju Istanbulske konvencije, čineći ovu knjigu zanimljivim štivom za sve one koji žele dobiti informacije o sadržaju Konvencije, značenju i doseg u pojedinih odredaba i posljedicama koje donosi implementacija Konvencije u nacionalni sustav. Knjiga je sadržajno pregledna i jasna i u jezičnom i u koncepcijskom smislu. Čvrsta, jasna i uvjerljiva pravna argumentacija u iznošenju kritika, poglavito na zamke koje krije Konvencija, čini osobitu vrijednost ove monografije koja je namijenjena ne samo pravnicima, nego svima koje su medijske rasprave posljednjih mjeseci i snažna suprotstavljanja zagovaratelja i protivnika pravnog obvezivanja Republike Hrvatske ovim međunarodnim ugovorom zainteresirale za ponajprije stručnu, objektivnu, detaljnu i cjelovitu analizu prijepornih elemenata koje krije njegov tekst s naizgled, ako je suditi prema nazivu dokumenta, općeprihvatljivim i plemenitim ciljem – sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

*Doc. dr. sc. Anica Čulo Margaletić **

* Dr. sc. Anica Čulo Margaletić, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; aculo@pravo.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7688-8366

